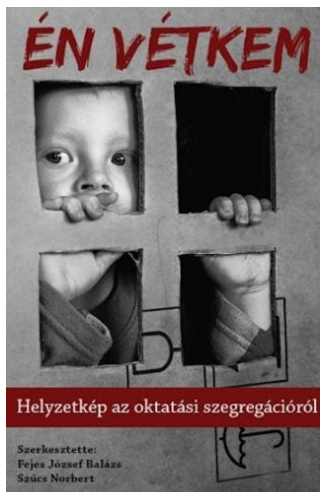

Szigeti Fruzsina: Oktatási (de)szegregáció, avagy a magyar iskolarendszer egyik kihívása!?

Tanulmánykötet-ismertetés

Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (szerk.) (2018): ÉN VÉTKEM
– Helyzetkép az oktatási szegregációról
Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged

Az „*ÉN VÉTKEM – Helyzetkép az oktatási szegregációról*” című tanulmánykötet 2018-ban jelent meg a Motiváció Oktatási Egyesület gondozásában, ISBN 978-615-00-1156-1 nemzetközi azonosítóval. Szerkesztői Fejes József Balázs, a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet Neveléstudományi Tanszék egyetemi docense és Szűcs Norbert, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézet főiskolai docense. A tanulmánykötet elkészítésében számos szakmai kiválóság közreműködött, akik a módszertani eljárásokat bátran és komplex módon alkalmazva több nézőpontból megközelítve tárgyalják az oktatási szegregáció témakörét.

A kötet öt nagy szerkezeti egységre tagolható: (1) *Általános helyzetkép*, (2) *Szelekció az általános iskola kezdetén*, (3) *Az egyházi iskolák szerepe*, (4) *Esettanulmányok*, (5) *Deszegregációs stratégiák*.

Az *Általános helyzetkép* tematikát a szerkesztőpáros írása (*Az oktatási integráció ügye a 2010-es évek végén*) indítja, amely a 2010-es oktatási reformmal kapcsolatos fogalmakat (szelekció, szegregáció, deszegregáció) konceptualizálja, kiemeli az oktatás átalakításának lényeges intézkedéseit, továbbá összegzi a témában született legfrissebb kutatási eredményeket. Radó Péter *A közoktatás szelektivitása mint a roma szegregáció általános kontextusa* című tanulmányban a szelekció és a szegregáció mértéke közötti összefüggésre, a szelektivitás tanulmányi eredményességre gyakorolt hatására fókuszál, nemzetközi kontextusba ágyazva. Berényi Eszter a *Szabad iskolaválasztás és szegregáció*ban azokra a kérdésekre keresi a választ, hol és hogyan működik a szabad iskolaválasztás, illetve a szabad iskolaválasztásban megjelenő okok és megfontolások hogyan viszonyulnak az iskolai szegregáció kérdéséhez. Varga Aranka a *Hazai oktatási integrációs tapasztalatok és a korai iskolaelhagyás megelőzése* tanulmányban az inklúzió rendszerelvű megközelítését használja, az Integrációs Pedagógiai Rendszer (IPR) tízéves működtetésére támaszkodva összefoglalja

az iskolai lemorzsolódás, a végzettség nélküli munkaerőpiacra való kilépés megakadályozásának fejlesztési lehetőségeit. Az *interetnikus kapcsolatok hatása az identitásra* vizsgálat középpontjában a 14-15 éves roma és nem roma tanulók összehasonlítása áll, abból a szempontból, hogy az iskola milyen hozzáadott értékkel bír a tudásátadó szerepén túl az önképüknek, az önértékelésüknek, az identitásuknak az alakításában. Fejes József Balázs – *A deszegregációval kapcsolatos vélemények befolyásolási lehetőségei pedagógusok körében* – írásában azt vizsgálja, hogy a pedagógusok tisztában vannak-e a szegregáció problémájával, támogatják-e a deszegregációs-integrációs törekvéseket, az integrációs folyamatok fontosságát közvetítik-e a közvélemény felé.

A *Szelekció az általános iskola kezdetén* fejezet tartalmazza Hricsovinyi Julianna és Józsa Krisztián *Iskolaválasztás és szelekció* című tanulmányát, amelynek legfőbb erénye, hogy a legtöbb kutatástól eltérően, nem az iskolai pályafutás közben vizsgálja a jóval korábban megjelenő és domináló iskolaválasztási motivációkat, hanem az általános iskolába beiratkozáskor. Arra a kérdésre keresik a választ, milyen különbségek húzódnak meg a körzeti és a nem körzeti iskolába beiratott elsős gyermekek között, a családi háttér (szülők iskolai végzettsége, a család anyagi helyzete, kulturális tevékenységek), az elemi alapkészségek fejlettsége (DIFER-index), valamint az elsajátítási motivációk (H-DMQ-kérdőív) mentén. Kiss Márta írásában – *A szelektív iskolaválasztás tényezői, motivációi és az oktatás minőségével való összefüggései a leghátrányosabb helyzetű térségekben* – azt taglalja, hogy az Abauj-Hegyközi, Baktalórántházi, Bátorfyerenyi, Berettyóújfalui, Bodrogi, Csengeri, Edelényi, Encsi, Fehérgyarmati, Hevesi, Jánoshalmi, Kadarkúti, Kisteleki, Mátészalkai, Mezöcsáti, Nyírbátori, Ózdi, Szigetvári, Sásdi, Sarkadi, Szerencsi, Szikszói, Vásárosnaményi kistérségekben, mint a leghátrányosabb helyzetű falusias térségekben, van-e kapcsolat az életkor, az édesanya iskolai végzettsége, az etnicitás, a jövedelmi helyzet és a szelektív iskolaválasztás között, illetve hogy az országos kompetenciamérés eredményei alapján hogyan jellemezhetők az eljárók és a helyben maradók által benépesített iskolák.

Az *egyházi iskolák szerepe* tematikában négy darab egyszerű írás szerepel. Ercse Ida *Az állam által ösztönzött, egyházasszisztált szegregáció mechanizmusa* című tanulmánya olyan szelekciós mintázatot ír le, amelyben a három nagyegyház, a katolikus, a református és az evangélikus, valamint a kormány is egyetért s együttműködik. L. Ritók Nóra írásában a Berettyóújfalui járásban tapasztalt deszegregációs kezdeményezéseket summázza, nem tudományos kontextusba ágyazva, hanem mint egy együttműködést kezdeményező civil szervezet, az Igazgyöngy Alapítvány vezetője, kitérve a biharkeresztesi, a komádi és a berettyóújfalui társadalmi kohézió növelését célzó intézkedésekre. A *Kasztosodó közoktatás, kasztosodó társadalom* szerzője Zolnay János, a Mátészalkai kistérségben zajlott terepkutatás eredményeit foglalja össze abból a megközelítésből, hogy 2010 után az oktatási intézmények jelentős részének egyházi fenntartásba vételével milyen (új) oktatáspolitikai mechanizmusok alakultak ki, az egyházi és az állami iskolák között milyen különbségek húzódnak meg a tanulók összetétele (roma és nem roma), ingázási szokásai, valamint idegennyelv-tanulási lehetőségeik szerint. Kegye Adél az *Áldott szegregáció* című tanulmányban részletesen ismerteti a Nyíregyháza szélén található Guszev-telepen/Huszártelepen működő általános iskola történetét, ahol a környékbeli cigány gyerekek állami és szegregált oktatása folyt mindaddig (2007-ig), amíg az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermekeknek Alapítvány közbenjárására be nem zárták. Az integrációra való törekvés, valamint a bírósági tárgyalások

hosszú sora után a 2010-es évek elején újra megnyitotta kapuit az intézmény, a görögkatolikus egyház fenntartásában. Az írás tartalmazza az iskolafenntartó önkormányzat azon szándékát, ami az érintett roma gyermekek integrálását célozta meg a kijelölt belvárosi iskolákba, s amely folyamat megszakadt „*a roma szülők szegregációs igényeinek*” megfelelően.

A következő fejezet *esettanulmányokat*, kvantitatív és kvalitatív módszertani feldolgozásokat tartalmaz. Neumann Eszter – „*A társadalom torkán lenyomott helyzet*” – *konfliktusok és egyeztetések az oktatási integrációról és a tanulók eloszlásáról egy magyar városban* – egy magyar középváros oktatáspolitikai diskurzusaival és dokumentumaival foglalkozik, és arra összpontosít, hogy az integrációs politika hogyan befolyásolja az adott város oktatáspolitikáját, az milyen konfliktusokkal jár együtt. *Kitörések – A csobánkai Petőfi Sándor Általános Iskola deszegregációja* című írásban a szerzők (Bakó Boglárka és Horlai Sára) főként a Csobánkai Csepp Tanodában tapasztaltak segítségével igyekeznek részint teljes képet alkotni arról, hogy a csobánkai iskola bezárása hogyan befolyásolta a diákok iskolai pályafutását, részint ismertetik a fogadó iskolák pedagógusainak, illetve a tanodai mentoroknak a véleményét a hátrányos helyzetű diákok iskoláztatásával kapcsolatban. A *Szegregáló deszegregáció* című tanulmányban Lannert Judit, Németh Szilvia és Szécsi Judit a Nagyecsedre jellemző nem megfelelő munka- és közlekedési lehetőségeket, a káros szenvedélyek igénybevételét, valamint a helyi intézményrendszerek szelektivitását emelik ki mint kiváltó okok tömkelegét, amelyek hozzájárulnak a leszakadó, entrópiás helyi társadalom kialakulásához. Kerülő Judit *A tiszavasvári helyzet* leírásán keresztül ismerteti az állami fenntartású oktatási intézményeket, dokumentumelemzés segítségével taglalja a helyi oktatási intézmények nevelési és pedagógiai programjait, a perifériára szorult, mélyszegénységben élő romákkal kapcsolatos attitűdöket kérdőíves felméréssel vizsgálja.

A kötet utolsó szerkezeti egysége *Deszegregációs stratégiákat* közöl. Szűcs Norbert és Kelemen Valéria *A szegedi deszegregációs intézkedés: egy gettóiskola megszüntetése* című tanulmányban azt elemzi, hogy a szegedi Móra Ferenc Általános Iskola bezárásának híre hallatán milyen nézetet vallottak az érintett oktatási intézmény pedagógusai, tanulói és a tanulók szülei, valamint hogy öt tanév távlatában a szegregált iskolából kikerülő 129 tanuló beilleszkedése hogyan valósult meg, abban a tizenegy szegedi általános iskolában, ahová átirányították őket. Szűcs Norbert tanulmányai (*A hódmezővásárhelyi deszegregációs intézkedés: az oktatási rendszer esélyegyenlőség-fókuszú komplex átszervezései*, illetve a *Deszegregációs tervek előkészítésének és megvalósításának módszertana sokiskolás településeken*) Hódmezővásárhely, illetve Szeged példáján keresztül ismertetik, hogyan lehet egy átgondolt és jól kommunikált integrációs stratégiát kidolgozni ahhoz, hogy a deszegregációs intézkedést a stakeholderok többsége elfogadja és szükségesnek tartsa. Batiz András és Bernáth Gábor írása összehasonlítja a Bulgáriában, Romániában, Magyarországon és Szlovákiában bevett roma integrációs programokat, megfogalmaz olyan kommunikációs javaslatokat és általános megfontolásokat, amelyek a romákra kiterjedő programok sikerességéhez hozzájárulhatnak. Méreiné Berki Boglárka, Málovics György és Juhász Judit kutatásának keretében a hazai megyei jogú városok antiszegregációs programjai, azok potenciális hatásosságának vizsgálatai állnak. A hatásvizsgálathoz a „*képességszemlélet-alapú szegénységkezelési szempontrendszer*”-t hívták segítségül, amely a képességszemlélet

fontos építőköveire, a képességekre, az átváltásra, a célok elérésének aktív előmozdítására és a nyílt társadalmi vitákra reflektál.

Összességében a tanulmánykötet olyan multidiszciplináris írásokat tartalmaz, melyek több aspektusból és szemléletmódból világítják meg a magyar iskolarendszer egyik kihívását, az oktatási esélyegyenlőtlenséget, s amelyek rámutatnak arra, hogy a politikai élet szereplőinek, az intézményvezetőknek, a pedagógusoknak, a szülőknek, valamint a diákoknak egységes álláspontot kell képviselniük, akár iskolai integrációról, akár iskolai szegregációról van szó.

A könyv letölthető pdf formátumban innen: <http://mek.oszk.hu/18200/18263/18263.pdf>